

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Одеська юридична академія»
Південний регіональний центр
Національної академії правових наук України
Відокремлений структурний підрозділ
«Миколаївський інститут права Національного університету
«Одеська юридична академія»

ДУХОВНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОГО ПРАВОГЕНЕЗИСУ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
«ІХ Прибузькі юридичні читання»,
присвяченої 20-річчю Національної академії правових наук України
та 20-річчю юридичної освіти на Миколаївщині

29–30 листопада 2013 року

Миколаїв
«Іліон»
2013

УДК 34
ББК 67
Д85

Українська юридична академія

Національний університет «Одеська юридична академія»

Інститут права Національного університету «Одеська юридична академія»

Відокремлений структурний підрозділ «Миколаївський інститут права Національного університету «Одеська юридична академія»

Матеріали конференції підготовлені та видані відповідно до теми наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 011U0006H).

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ЗА ВИПУСК:

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Відокремленого структурного підрозділу «Миколаївський інститут права Національного університету «Одеська юридична академія», **ОБОРТОВ І. Г.**

Духовні засади сучасного правогенезису : матеріали Д85 Міжнародної науково-практичної конференції «ІХ Прибузькі юридичні читання», 29–30 листопада 2013 року / відп. ред. д-р юрид. наук, проф., академік С. В. Ківалов. — Миколаїв : Іліон, 2013. — 298 с.

ISBN 978-617-534-181-3

До збірника матеріалів конференції увійшли тези доповідей, які стали предметом обговорення на пленарних і секційних засіданнях Міжнародної науково-практичної конференції «Духовні засади сучасного правогенезису» (ІХ Прибузькі юридичні читання), яка проходила 29–30 листопада 2013 року у Відокремленому структурному підрозділі «Миколаївський інститут права Національного університету «Одеська юридична академія». Переважна більшість науковців, що взяли участь у роботі конференції, піднімають питання оновлення сучасного права, повернення йому здатності ефективного впливу на суспільні відносини через звернення до власної духовної традиції.

Матеріали конференції можуть бути цікавими не тільки фахівцям з відповідних напрямків юриспруденції, але мають усі підстави для використання як практикуючими юристами в процесі здійснення правового регулювання суспільних відносин, так і студентами юридичних навчальних закладів для поглиблення фахових знань і всіма тими, хто не байдужий до проблем розвитку сучасної держави і права та прагне правового і державного оновлення.

УДК 34
ББК 67

- © Південний регіональний центр Національної академії правових наук України, 2013
- © Національний університет «Одеська юридична академія», 2013
- © Відокремлений структурний підрозділ «Миколаївський інститут права Національного університету «Одеська юридична академія», 2013

ISBN 978-617-534-181-3

Ольга ГРИЦАН

ФОРМИ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ НАДР

Невід'ємною складовою життя цивілізованого суспільства є громадський контроль за станом довкілля. Мета його здійснення – не лише забезпечення відповідності поведінки окремих фізичних та юридичних осіб приписам екологічного законодавства, але й дотримання цих приписів органами державної влади та місцевого самоврядування в процесі їх управлінської діяльності.

Громадський екологічний контроль прийнято класифікувати залежно від виду природного ресурсу, щодо якого здійснюються охоронні заходи. Чинним законодавством передбачено здійснення громадського контролю за охороною та використанням земель (ст. 190 Земельного кодексу України), лісів (ст. 27 Лісового кодексу України), вод (п.5 ч.1 ст. 11, ст. 20 Водного кодексу України), тваринного світу (ст. 58 Закону України «Про тваринний світ»), рослинного світу (ст. 37 Закону України «Про рослинний світ»), атмосферного повітря (ст. 30 Закону України «Про охорону атмосферного повітря»). Водночас громадський контроль за раціональним використанням та охороною надр нормативно-правовими актами не врегульовано. В новій редакції ст. 12 Кодексу України про надра лише зазначається, що громадяни та їх об'єднання мають право на участь у розробленні та здійсненні заходів з питань раціонального використання та охорони надр, які здійснюють органи виконавчої влади, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування. Чи підпадає під такі заходи громадський контроль в сфері надрокористування зі змісту статті залишається незрозумілим.

Не вирішує вказаної проблеми і чинне Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля від 27 лютого 2002 року № 88, де нема жодної вказівки на громадський контроль за використанням та охороною надр.

Аналіз наукових джерел дають можливість виокремити два підходи щодо загального розуміння громадського екологічного контролю.

У вузькому розумінні – це діяльність громадських інспекторів з охорони навколишнього природного середовища, спрямована на попередження, виявлення та припинення пору-

шень екологічного законодавства з боку підприємств, установ, організацій та окремих громадян. В силу положень Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля, можна стверджувати, що саме таке розуміння громадського контролю закріплено на нормативному рівні.

Однак зазначений підхід не враховує всіх особливостей громадського екологічного контролю, оскільки визнає його суб'єктами виключно громадських інспекторів. Окрім обмеження складу контролюючих суб'єктів, за такого підходу відбувається також звуження об'єкта контрольних правовідносин: громадські інспектори не можуть здійснювати контроль щодо відповідності нормам екологічного законодавства актів, дій або бездіяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, оскільки працюють або спільно з ними, або за їхнім направленням. Тому громадське інспектування варто розглядати лише як окремий, але не єдиний спосіб здійснення громадського екологічного контролю [1, с. 155-156].

Таких недоліків позбавлене широке трактування, відповідно до якого громадський екологічний контроль передбачає багатогранний спектр діяльності окремих громадян та природоохоронних громадських організацій, спрямований на забезпечення дотримання екологічного законодавства перш за все органами державної влади та підприємницькими структурами. До заходів громадського контролю у широкому розумінні, як зазначається в літературі, належать: громадські слухання по результатам оцінки впливу запланованої діяльності на навколишнє середовище, участь громадськості у прийнятті екологічно значимих рішень у рамках громадської екологічної експертизи, витребування від підприємств і державних органів інформації про природоохоронну діяльність і стан навколишнього природного середовища [2, с. 473].

Відмежування громадського екологічного контролю від деяких інших форм громадського управління є доволі умовним, оскільки за своїм змістом такий контроль – це передусім протидія громадян незаконній діяльності ши-

рокого кола суб'єктів (органів державної влади та місцевого самоврядування, що здійснюють управління фондом надр, фізичних та юридичних осіб-користувачів надр), яка негативно впливає на стан навколишнього природного середовища.

Так, право вільного доступу до екологічної інформації, право оскарження в установленому законом порядку рішення про відмову чи несвоєчасне надання за запитом екологічної інформації або неправомірне відхилення запиту та його неповне задоволення визнаються законом різними видами громадського управління. Однак, слушною є думка, що «будь-який кваліфікований контроль можливий лише при наявності достатньо повної інформації про підконтрольну діяльність» [3, с.82]. Тому одержання екологічної інформації виступає необхідною умовою існування громадського контролю, і часто – його початковою стадією.

Попереджувальними формами громадського контролю у сфері охорони надр можна вважати участь громадян у здійсненні громадської екологічної експертизи, а також у процедурі оцінки впливу діяльності на навколишнє природне середовище. До прикладу, у 2005 році громадськість взяла активну участь у демонстраційному проекті для визначення оцінки впливу на навколишнє середовище розробки Пасічнянського нафтового родовища, що знаходиться в Надвірнянському районі Івано-Франківської області. Серед вжитих заходів стало, зокрема, обрання громадської дорадчої ради, проведення громадських слухань, створення інформаційних пунктів з відповідними стендами [4, с.19].

Громадські організації екологічного спрямування або створювані ними спеціалізовані формування можуть бути суб'єктами громадської екологічної експертизи відповідно до положень Закону України «Про екологічну експертизу». З метою врахування громадської думки суб'єкти екологічної експертизи організують публічні слухання або відкриті засідання. Окрім цього, представники громадськості *можуть виступати у засобах масової інформації, подавати письмові зауваження, пропозиції і рекомендації, включатися до складу експертних комісій, груп по проведенні громадської екологічної експертизи.* З положень Закону випливає, що об'єктами екологічної експертизи можуть бути проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів, які стосують-

ся використання та охорони надр, а також документація по впровадженню нових технологій надрокористування, реалізація яких може призвести до порушення екологічних нормативів, негативного впливу на стан навколишнього природного середовища.

Громадська екологічна експертиза здійснюється в будь-якій сфері діяльності, що потребує екологічного обґрунтування. Також вона може проводитися одночасно з державною шляхом створення на добровільних засадах тимчасових або постійних еколого-експертних колективів громадських організацій чи інших громадських формувань. Проте висновки громадської екологічної експертизи носять виключно консультативний характер.

Варто позитивно оцінити законодавчі ініціативи щодо обов'язкової участі громадян у процесі укладення угод про розподіл продукції, викладені у законопроекті «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу видобування нетрадиційних вуглеводнів на навколишнє природне середовище у зв'язку з укладанням та під час виконання угод про розподіл продукції» (реєстр. № 2318). Ним передбачено обов'язкове обговорення проектів угод про розподіл продукції на громадських слуханнях та узгодження цих проектів органами місцевого самоврядування виключно з урахуванням висновків, отриманих за результатом проведених слухань.

Важливою є співпраця громадськості з органами державної влади, в тому числі – правоохоронними. Так, у 2012 році, завдяки активній діяльності Севастопольської міської організації Всеукраїнської екологічної ліги Севастопольська міська рада прийняла рішення, згідно якого була заборонена діяльність ТОВ «Югекоресурс» з видобутку піску в Севастопольській зоні акваторії Чорного моря. Прокуратурою м. Севастополя порушено кримінальну справу проти посадових осіб цього господарюючого суб'єкта [5, с. 116].

Постійно діючим колегіальним дорадчим органом при Державній службі геології та надр України (далі – Держгеонадра України) є Громадська рада. Основні завдання цього органу – створення умов для участі громадян в управлінні державними справами, здійснення контролю за діяльністю Державної служби геології та надр України, сприяння врахування Держ-

геонадрами України громадської думки під час формування та реалізації державної політики. Проте інформація про діяльність Громадської ради, проведені нею заходи та хід виконання прийнятих рішень на офіційному сайті Держгеонадр України подається несистематизовано. Це не дає можливості об'єктивно оцінити ефективність її роботи.

Таким чином, на сьогодні існує нагальна потреба у покращенні стану правового регулювання участі громадськості в управлінні державним фондом надр. В першу чергу це стосується включення надрокористування до об'єктів громадського екологічного контролю, тобто законодавче визнання можливості здійснення громадянами України контролю за використанням та охороною надр, а також чітке окреслення форм такого контролю.

Людмила ГУДЗЬ

УНІВЕРСАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ВИБОРЧОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Насамперед хотілося б зазначити, що на підставі міжнародних документів і досвіду розвитку представницької демократії, у нормативних правових актах багатьох держав закріплено низку загальних принципів виборчого права, які становлять його зміст. Принципи виборчого права опосередковують основні, фундаментальні засади правового регулювання правовідносин, що утворюються в процесі організації та проведення всіх виборів в Україні. Як зазначає М. Марченко, принципи права – це основні ідеї, вихідні положення та провідні засади його формування, розвитку та функціонування [1, с.23]. На такій позиції перебуває також О. Фрицький [2, с.209] та ряд інших українських та зарубіжних учених. Автори коментарю Закону України «Про вибори народних депутатів України» під принципами виборчого права розуміють відповідні, вихідні ідеї, які виражають найважливіші підвалини й закономірності процесу виборів [3, с.11].

Метою дослідження є аналіз універсальних принципів виборчого права як одного з елементів механізму забезпечення виборчих прав громадян України та на його основі формування власної дефініції принципів виборчого права та доповнення уже існуючої класифікації принципів виборчого права.

Однозначного визначення системи принципів виборчого права в науці конституційного

Література:

1. Грицан О.А. Правові засади екологічного контролю за використанням та охороною надр: дис. ...канд. юрид. наук:12.00.06 / Грицан Ольга Анатроліївна; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2009. – 197 с.
2. Бринчук М.М. Экологическое право (право окружающей среды): Учебник для высших юридических учебных заведений / Бринчук М.М. – М.: Юрист, 1998. – 688 с.
3. Боголюбов С.А. Правовое стимулирование гласности экологических мероприятий / С.А. Боголюбов // Советское государство и право. – 1986. – № 8. – С. 80 – 88.
4. Кравчук Л.П. Участь громадськості Надвірнянщини у виконанні демонстраційного проекту для вирішення оцінки впливу на навколишнє середовище розробки Пасічнянського родовища / Л.П. Кравчук // Екологічний вісник. – 2005. – № 3. – С. 19.
5. Доповідь щодо громадської оцінки процесу реалізації екологічної політики у 2012 році [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/docs/public-orhus/Gromadska%20otcinka%20MENR%202012.pdf>

права поки що не існує. Так, Ю. Ключковський пропонує систему принципів виборчого права ділити на: а) принципи, які стосуються виборів у цілому, вимагають, щоб вони були: загальні, прямі, рівні, вільні, чесні; б) принципи, що стосуються голосування і передбачають: таємне голосування, особисте голосування [4, с.43]. С. Князев поділяє принципи виборчого права за підставою їх цільового призначення в механізмі правового регулювання виборчих відносин на: а) принципи організації та проведення виборів, які утворюють концептуальні засади правового забезпечення виборчих відносин, пов'язані з обов'язковістю, періодичністю, вільною участю, альтернативністю виборів, допустимістю різних виборчих систем та належністю органів, що забезпечують організацію й проведення виборів; б) принципи участі громадян у виборах (принципи загального, рівного, прямого виборчого права, а також добровільної реалізації суб'єктивних виборчих прав на основі особистого таємного голосування) [5, с.22–29]. Цього ж підходу дотримується український науковець Л. Козодой [6, с.109] та російські вчені Ю. Дмитрієв та В. Ізраєлян [7, с.113].

Але, на наш погляд, зазначену вище класифікацію принципів виборів можливо доповнити через їх поділ на ті, що: а) закріплені в міжнародних правових документах, б) мають кон-

РОЗДІЛ ІІ
ОСНОВНІ ОРІЄНТИРИ ОПТИМІЗАЦІЇ
ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОГО ПОРЯДКУ

Трофимова В.	Роль сети Интернет в формировании правосознания в современном обществе.....	115
Нефёдов Д.	Пределы публичного регулирования финансовой и банковской деятельности	117
Быстрова Ю.	Проблемы правовой дефиниции коррупции.....	119
Востриков К.	Сравнительный анализ этических кодексов государственной службы Украины и России	121
Гончар Т.	Конфіскація майна як вид покарання: правова природа та проблеми законодавчого закріплення.....	123
Грицан О.	Форми громадського контролю за використанням та охороною надр.....	126
Гудзь Л.	Універсальні принципи виборчого права України	128
Діордіца І.	Загальна характеристика проблематики розгляду судами адміністративних справ про соціальні виплати.....	130
Зверев П.	Эффективные технологии раннего предупреждения конфликтов в системе международного миротворчества ООН.....	133
Зотенко О.	«Правовий статус» та «режим» як критерії юридичної класифікації територій в міжнародному морському праві.....	135
Какимжанов М. Т., Косжанов А. С.	Имплементация опыта деятельности полицейских зарубежных стран в Республику Казахстан.....	137
Костюченко О.	Ключові орієнтири оптимізації адміністративно-правового регулювання фінансової безпеки в Україні.....	140
Макаренко А.	Справедливість як засаднича умова недопущення зловживання суддівським розсудом у кримінальному праві	142
Самотієвич В.	Роль духовності у запобіганні злочинності серед працівників ОВС України	145
Сторчак Н.	Цінність свободи в контексті застосування покарання.....	147
Терентьев В.	Соотношение понятий «субъект» и «специальный субъект преступления».....	150
Ткаля О.	Правові імунітети у сфері адміністративної відповідальності.....	152
Федотов О.	Деякі питання подальшої оптимізації митниці в структурі територіальних органів Міндоходів України.....	154
Киян Т.	К вопросу об оценке результатов судебной экспертизы	156
Кльован Н.	Кримінологічні аспекти режиму в місцях позбавлення волі: ретроспективний аналіз.....	158
Крецул В.	Проблеми застосування норми кримінального кодексу України про крайню необхідність	161
Романова О.	Деякі питання застосування амністії в Україні	163
Жеребцов В.	Відшкодування шкоди, завданої злочинцем: закон і реальність.....	164
Каплій О.	Конституційний зміст свободи масової інформації в Україні	167
Головченко А.	Основні напрямки співвідносин країн Центрально-Східної Європи та України.....	169
Кіберник О.	Науково-експертний спосіб оптимізації адміністративно-юрисдикційної діяльності органів Міндоходів та зборів України	172
Левченко С.	Адміністративні повноваження органів доходів і зборів у сфері державної митної справи: належна правова регламентація?	174